

Internationale samenwerking voor het behoud van water- en weidevogels

Iedereen die aan vogels doet, zo maar de vogelliefhebber of de vogelliefhebber, die zich bezighoudt met vogelstudie of vogelbescherming, dient te weten wat er zich in de week van 9 tot 16 mei j.l. te Noordwijk aan Zee heeft afgespeeld. Wij doelen op de Tweede Europese Conferentie voor het behoud van watervogels, waaraan werd deelgenomen door ca. 100 gedelegeerden en deskundigen uit de navolgende landen: België, Bondsrepubliek Duitsland, Canada, Denemarken, Finland, Frankrijk, Griekenland, Groot-Brittannië, Ierse Republiek, Italië, Zweden, Zwitserland en verder uit Oost-Europa: Rusland, Polen, Tsjecho-Slowakije, Roemenië en Bulgarije, alsmede uit Turkije, Israël en Tunesië.

Deze conferentie werd georganiseerd door het Internationaal Bureau voor het onderzoek van watervogels in samenwerking met het Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onderzoek ten behoeve van het Natuurbehoud (RIVON) te Zeist en het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk te 's-Gravenhage, en stond onder auspiciën van de Internationale Raad voor Vogelbescherming, de Internationale Unie voor de bescherming van de natuur en de natuurlijke hulpbronnen, de Internationale Unie van wildbiologen, de Internationale Jachtraad, alsmede van de Raad van Europa.

Van de Nederlandse delegatie maakten deel uit: prof. dr. M. F. Mörzer Bruyns, hoofd van het RIVON, dr. mr. F. J. Duparc, hoofd van de afdeling Oudheidkunde en Natuurbescherming van het Ministerie van C.R.M., Ir. C. H. J. Maliepaard, directeur van het Faunabeheer bij het Ministerie van Landbouw en Visserij en de heer J. G. van Marle.

De minister van C.R.M., mr. M. Vrolijk opende de conferentie, terwijl het voorzitterschap in handen was gelegd van prof. dr. M. F. Mörzer Bruyns, die zich — zoals verwacht mocht worden — op voortreffelijke wijze van zijn taak heeft gekweten.

Er is dus wel, wat men zou kunnen noemen — gewicht in de schaal gelegd en wij geloven, dat alle vogelvrienden in Europa er zich over mogen verheugen, dat aan de bescherming van water- en weidevogels zo'n bijzondere aandacht wordt besteed. De medewerking, die velen, ook in ons land, verlenen aan vogelinventarisatie en waterwildtellingen, krijgt, wanneer men zich in het overzicht van deze conferentie verdiept, een bijzonder zinvolle betekenis.

Het is mede daarom, dat wij U over deze conferentie de grootst mogelijke voorlichting willen verstrekken, opdat alle vogel- en natuurbeschermers nog eens een extra riem onder het hart gestoken krijgen en wij kunnen dat niet beter doen door de volledige rede van prof. dr. Mörzer-Bruyns uitgesproken in de radorubriek „Mens en Samenleving” te publiceren:

Internationale samenwerking voor het behoud van waterrijke gebieden, een levensbelang voor de watervogels!

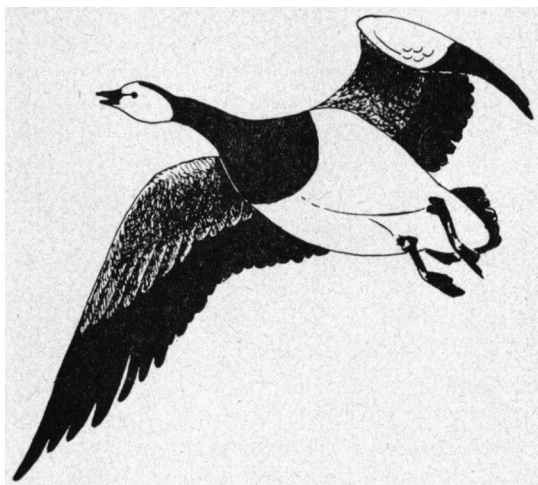
De water- en weidevogels staan de laatste tijd nogal in de belangstelling. Dat is begrijpelijk, omdat zij zo'n kenmerkend element vormen in het Nederlandse landschap. De vele soorten eenden, de wilde ganzen en zwanen, de sterns en de meeuwen, de reigers en lepelaars van de moerassen en plassen behoren daartoe; eveneens de kieviten, grutto's, tureluurs, kempahnen, wulpen en watersnippen van onze graslanden en de ontelbare scharen steltlopers van de wadden en het deltagebied. Zij zijn niet alleen een natuurlijke rijkdom, maar ook een wezenlijk element van levensvreugde voor honderdduizenden natuurliefhebbers. Wij zijn in Nederland zo vertrouwd met deze rijkdommen en vinden het zo vanzelfsprekend dat die vogels er zijn, dat wij ons nauwelijks realiseren dat niet alleen wij in Nederland met hen te maken hebben, maar ook andere landen met ons. Deze vogelwereld is internationaal bezit.

Onze eigen broedvogels, zoals kievit en grutto trekken in nazomer en herfst weg naar Zuid-Europa en Afrika. In augustus al arriveren hier de steltlopers uit Noord-Europa en Siberië. Nederland is als deltagebied en als waterland twee keer per jaar het doortrekgebied voor miljoenen water- en weidevogels op hun jaarlijkse reis van noord naar zuid of van oost naar west en omgekeerd. Deze scharen kunnen zich alleen handhaven wanneer zij in hun broedgebieden op hun trekroutes en in de winterkwartieren voldoende voedsel en veiligheid vinden.

De stelselmatige achteruitgang van enkele soorten hebben natuur- en vogelbeschermers en jagers ertoe gebracht onderzoeken te beginnen om meer gegevens te verkrijgen over die soorten, hun doen en laten en hun aantallen.

Onder auspiciën van het Internationale Bureau voor het Onderzoek van Watervogels (International Wildfowl Research, IWRB) zijn daardoor sedert 1948 internationale vogeltellingen georganiseerd, waarvan wij veel hebben geleerd. In Nederland is dat gedaan door het ITBON (Instituut voor Toegepast Biologisch Onderzoek in de Natuur) te Arnhem en het RIVON (Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onderzoek t.b.v. het Natuurbehoud) te Zeist. Uit deze onderzoeken bleek dat er voor die vogelscharen op vele plaatsen gevaren dreigen, zowel door het verloren gaan van de voor hen onmisbare voedselterreinen, bijvoorbeeld door ontwatering of inpoldering, als door overmatige bejaging, vooral in Zuid-Europa.

Om nu te weten te komen welke wateren en moerassen en laaggelegen graslanden voor de water- en weidevogels het allerbelangrijkste zijn, is in 1962 in Frankrijk een internationale conferentie gehouden, de MAR-conferentie genoemd (afkorting van marshes, marais en marismas). Deskundigen van vrijwel alle Europese en Noordafrikaanse landen hebben toen en ook daarna nog meegewerkt aan een lijst van gebieden, die voor de water- en weidevogels internationaal de meeste betekenis hebben. Deze MAR-lijst

De brandgans (*branta leucopsis*) vormde het vignet der conferentie. Jaarlijks overwinteren ca. 20.000 brandganzen, d.i. $\frac{3}{4}$ der wereldpopulatie, in Nederland. De brandgans komt van Nova Zembla.

is in 1965 verschenen (publikatie nr. 5 van de IUCN (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources) te Morges in Zwitserland. Hij bevat van 31 landen gegevens over hun vijf tot tien belangrijkste water- en moerasgebieden. Van Nederland zijn daarin o.m. opgenomen de Waddenzee, de Zeeuwse stromen, het N.W.-Overijssels en Z.O.-Friese plassen gebied, enkele duinmeren en de meest bezochte ganzen-pleisterplaatsen, alsmede de talrijke plassen gebieden in Noord- en Zuid-Holland.

Als vervolg op de MAR-conferentie werd in 1963 in St. Andrews (Schotland) de Eerste Europese conferentie voor het behoud van watervogels georganiseerd. Daar kwamen de bescherming en het beheer van de water- en moerasgebieden ter sprake en de gevaren die deze en de watervogelpopulaties bedreigen. Er werd veel aandacht besteed aan verbeteringen van jachtregelingen in verschillende (vooral Zuideuropese) landen. Het IWRB werd en wordt daarbij in belangrijke mate geholpen door de Internationale Jachtraad, de overkoepelende internationale organisatie van jagers. Vele jagers hebben bijzonder veel gedaan voor het behoud van de water- en weidevogelstand.

De Tweede Europese conferentie voor het behoud van watervogels werd in mei 1966 in Nederland in Noordwijk gehouden. Net als bij de eerste waren daar uitgenodigd vertegenwoordigers van de ministeries die de belangen van natuurbehoud en die de jachtbelangen behartigen. Dit keer zijn er 35 landen uitgenodigd. Daarvan namen er 26 de uitnodiging aan en uiteindelijk kwamen er afgevaardigden van 24. Daarbij waren alle Noord- en Westeuropese landen, uit Oost-Europa, Rusland, Polen, Tsjecho-Slowakije, Roemenië en Bulgarije, en verder ook Turkije, Israel en Tunesië. Op deze bijeenkomst kwamen ter sprake: 1) de stand van zaken betreffende de bescherming van de gebieden opgenomen in de MAR-lijst; 2) de mogelijkheden tot verdere internationale samenwerking; en 3) de organisatie van internationaal gecoördineerd steltloperonderzoek. In tegenstelling tot het

eenden- en het wildeganzenonderzoek moet het onderzoek van de steltlopers, althans in internationaal verband, nog op gang komen.

De resultaten van de conferentie waren bemoedigend. In alle landen blijkt begrip te bestaan voor de betekenis van het behoud van de waterrijke gebieden en wil men meewerken om dit te bereiken. De waarde van de MAR-lijst werd zo hoog aangeslagen dat werd voorgesteld, in het bijzonder door de Russische afgevaardigden, de lijst uit te breiden met gegevens van alle landen, waar de Europese en Siberische broedvogels doortrekken en overwinteren. Dat betekent uitbreiding van de lijst met gegevens van alle landen van Noord- en Centraal-Afrika, van het Midden-Oosten en van Zuid-Azië tot en met India en Pakistan. Het is een geweldig werk, dat moet worden verzet, maar het is voor het behoud van de ook in economisch opzicht zo belangrijke watervogelpopulaties, de moeite ten volle waard.

De gedachtenwisselingen betreffende het verder brengen van de internationale samenwerking leidde ertoe, dat zal worden onderzocht of het mogelijk zal zijn te komen tot een internationale overeenkomst (conventie), waarbij de landen zich verbinden de belangrijkste wateren en moerassen zo veel als mogelijk is in stand te houden vanwege hun internationale betekenis. Dit wil niet zeggen, dat daar dan nooit meer iets zou mogen veranderen; wel dat er bij ontwaterings- of inpolderingsplannen grondig zal moeten worden onderzocht of de ingreep — gezien de biologische betekenis van het gebied — internationaal verantwoord is.

Dat zou dus kunnen gelden voor de moerassen van de delta van de Donau in Roemenië, voor die van de Evros in Griekenland, voor die van Guadalquivir in Spanje, voor enkele grote meren in Turkije, voor kustmoerassen en baaien in Italië en Frankrijk en ook voor de Nederlandse, de Duitse of de Deense Waddenzee.

De bijeenkomst te Noordwijk was in alle opzichten opbouwend. Het ziet ernaar uit, dat het mogelijk zal zijn — dank zij de reeds bestaande goede samenwerking op wetenschappelijk terrein — te komen tot een gemeenzaam streven naar behoud en doelmatig beheer van wateren en moerassen in een gebied, dat in ieder geval geheel Europa en Siberië omvat. Dat betekent verwezenlijking van voor het behoud van de vogels onmisbare netwerken van reservaten en rustgebieden. Deze moeten worden ingesteld in de broedgebieden, in de voedselterreinen en de pleisterplaatsen op de trekwegen en ook in de overwinteringsgebieden.

Voor Nederland komt dat in grote trekken neer op het streven naar de instelling van allereerst reservaten in broedgebieden, te weten onze plassen en moerassen voor onze watervogels en in onze graslanden, heiden en duinvalleien voor onze weidevogels. Wij zullen ook moeten streven naar het instellen van rustgebieden, eventueel reservaten voor doortrekkende en overwinterende watervogels en steltlopers. Deze zullen grotendeels kunnen samenvallen met de broedvogelreservaten in de moerassen en graslanden. Er moet daarbij evenwel ook worden gedacht aan de belangrijke fourageer- en rustgebieden langs onze kusten (in de eerste plaats de Waddenzee) en de riviermonden.

Bosruiter

foto: Ben Muusers

Nederland is al een heel eind gevorderd met het behoud van dergelijke gebieden, maar wij zijn toch nog lang niet zover als wij uiteindelijk zullen moeten zijn. In dat opzicht was de bijeenkomst te Noordwijk ook voor Nederland van speciale betekenis. Het is namelijk nog eens extra goed naar voren gekomen hoe belangrijk Nederland voor de water- en weidevogels is. Dat is het niet alleen vanwege de broedterreinen, maar ook als doortrek- en overwinteringsland. Nederland mag zich gelukkig prijzen zoveel natuurlijke rijkdom te mogen beheren. Wij moeten ons dan echter ten volle van onze verantwoordelijkheid bewust zijn en ook op dit gebied „internationaal” kunnen denken. Dat is hard nodig in een tijd als deze, waarin de natuur toch al, op zoveel verschillende manieren en vaak onvermijdelijk ernstig wordt bedreigd.

Aanbevelingen en resoluties.

Er zijn op deze conferentie een groot aantal aanbevelingen en resoluties opgesteld, waarvan wij er enkele zullen vermelden.

In de eerste plaats achtte de conferentie een internationale conventie inzake het behoud van de belangrijkste moerassen en andere waterrijke gebieden een geëigend middel om het beoogde doel (internationale samenwerking inzake behoud en doelmatig beheer van deze gebieden) te bereiken.

Besloten werd aan de Nederlandse Regering te vragen de mogelijkheden

voor het ontwerpen van een dergelijke conventie te onderzoeken en andere regeringen uit te nodigen de voorwaarden hiervan te bespreken.

Ook beveelt de vergadering de diverse regeringen aan om bij de ontwikkeling van landbouwkundige of andere projecten maatregelen te treffen voor het behoud van het noodzakelijke levensmilieu der watervogels.

Regeringen en plaatselijke besturen, die voornemens zijn afdammingswerken aan te leggen in deltagebieden, baaien of ondiepe kustwateren, wordt voorts aanbevolen in een vroegtijdig stadium rekening te houden met de belangen, die gemoeid zijn met het behoud van het biologisch milieu van aan getijden onderhevige wateren.

Het voortbestaan van vele soorten waadvogels is afhankelijk van deze wateren en de daarin voorkomende banken.

Aan de Nederlandse Regering wordt o.a. aanbevolen geen wijzigingen in de Waddenzee te ondernemen zonder voorafgaand overleg met de deskundigen inzake het biologisch milieu. In geval van wijzigingen in dit gebied dient rekening gehouden te worden met de buitengewone betekenis van de Waddenzee als broedgebied en pleisterplaats voor eendachtigen, steltlopers, lepelaars enz.

Miljoenen watervogels zijn n.l. niet alleen afhankelijk van het levensmilieu in het land van hun herkomst (broedgebied), maar in het bijzonder ook van landen, die zij aandoen tijdens de trek of waar zij overwinteren.

Excursies

Op 11 mei brachten de deelnemers een werkbezoek aan Texel en op die ene dag konden zij meer dan 50 vogelsoorten waarnemen. De volgende dag werd een tocht ondernomen naar het weidevogelreservaat „De Reef” te Westzaan. Hier waren de meer dan honderd deelnemers getuige van het feit, dat de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels een reservaat heeft gesticht vlak onder de rook van de grote Zaanse industrie-kern.

Opgetogen waren de vele buitenlandse deelnemers over de vele grutto's, kieviten, tureluurs en andere weidevogels die zij te zien kregen. Veel aandacht werd besteed aan de broedende zwarte sterns, die vanaf het dijkje konden worden waargenomen en dank zij de voorbereidende zorgen van de vogelwachter van de vereniging, de heer Crok, heeft men de nesten kunnen bewonderen van tureluur, grutto, slobbeend, scholekster en kievit. Verschillende deelnemers zagen deze nesten voor het eerst van hun leven. Daarna werd een bezoek gebracht aan de Zaanse Schans, een reservaat van typisch oud-Zaanse huizenbouw en molens. Vanaf de stelling van één der molens kregen de deelnemers nog eens een overzicht van de Kalverpolder, ook al bekend om zijn vogelrijkdom. De tocht werd voortgezet naar Waterland en op 14 en 15 mei volgde nog een bezoek aan een aantal vogelreservaten in de provincie Zeeland.

J. A.